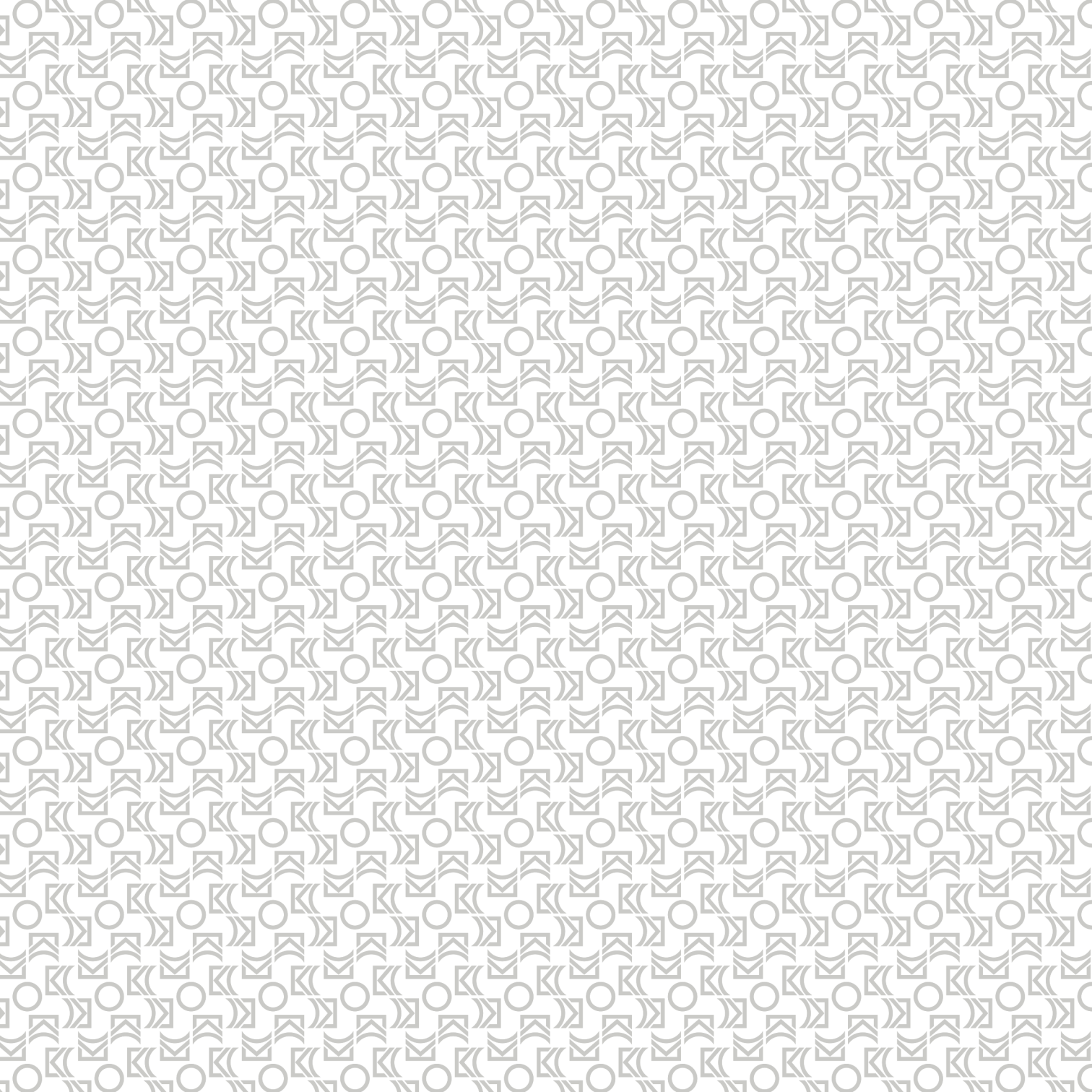

2024

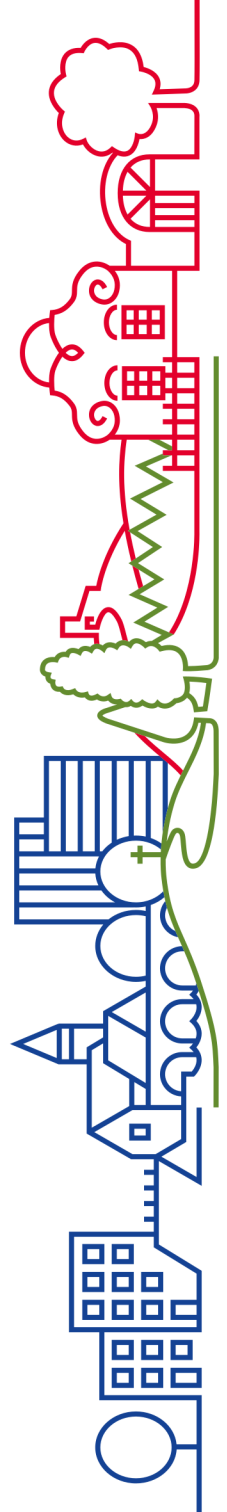

Sborník mezinárodní konference Krajina Sídla Památky

PROSTOR PRO ŽIVOT

c e s t y

OBSAH

Krajina

HLEDÁNÍ SMYSLU STARÝCH CEST. HODNOTY A AKTUÁLNÍ SPOLEČENSKÉ FUNKCE SEARCHING FOR THE MEANING OF OLD PATHS. VALUES AND CURRENT SOCIAL FUNCTIONS

Radek Bryol 18

ZELENÁ KOSTRA DUNAJA: PREDPOKLADY A LIMITY PLOŠNÉHO RASTU VIEDNE A BRATISLAVY DANUBE GREEN SKELETON: AREA GROWTH CONDITIONS AND LIMITS IN VIENNA AND BRATISLAVA

Katarína Falathová 24

ARCHITEKTONICKÝ NÁVRH TURISTICKÉHO A INFORMAČNÍHO CENTRA NA ZELENÉ HOŘE ARCHITECTURAL DESIGN OF THE TOURIST AND INFORMATION CENTER ON ZELENA HORA

Jiří Gerö 32

CESTY KRAJINOU NA PŘÍKLADU VEŘEJNÉ INFRASTRUKTURY JOURNEYS THROUGH THE LANDSCAPE USING THE EXAMPLE OF PUBLIC INFRASTRUCTURE

Jakub Kotrla 38

PUTOVÁNÍ A VYSTUPOVÁNÍ NA HORU JAKO SYMBOL PILGRIMAGE AND ASCENDING THE MOUNTAIN AS A SYMBOL

Jiří Kupka 48

CESTA JAKO DUCHOVNÍ PROMĚNA THE JOURNEY AS A SPIRITUAL TRANSFORMATION

Rostislav Niederle 60

TRANS SILVAM BOHEMICAM – ÚVAHA NAD PROSTUPNOSTÍ BAVORSKO-ČESKÉHO POHRANIČÍ V MINULOSTI A SOUČASNOSTI TRANS SILVAM BOHEMICAM – A REFLECTION ON THE PERMEABILITY OF THE BAVARIAN-CZECH BORDERLANDS IN THE PAST AND PRESENT

Michal Preusz 64

HORSKÉ SILNICE V ČESKU VE 30. LETECH 20. STOLETÍ MOUNTAIN ROADS IN THE CZECHIA IN THE 1930S

Jiří Riezner 76

CESTY K BÁSNICKÉMU BYDLENÍ PATHS TO POETIC DWELLING

Hana Řehulková 84

CESTY A JEJICH VLIV NA VÝVOJ RELIÉFU A KRAJINY: PŘÍKLAD ŠIRŠÍHO OKOLÍ STARÉ BOLESLAVI ROADS AND THEIR INFLUENCE ON THE EVOLUTION OF RELIEF AND LANDSCAPE: AN EXAMPLE OF THE WIDER SURROUNDINGS OF STARÁ BOLESLAV

Tereza Steklá 90

HORSKÉ PRIECHODY STARÝCH CIEST V HORNEJ TRENČIANSKEJ A TURČIANSKEJ STOLICI V 13. – 19. STOROČÍ (1. ČASŤ) MOUNTAIN CROSSINGS OF OLD ROADS IN THE UPPER TRENČÍN AND TURIEC COUNTIES IN THE 13TH-19TH CENTURIES (PART 1)

Peter Šimko 100

CESTA VINICEMI ZA ARCHITEKTUROU NOVÝCH VINAŘSTVÍ A JOURNEY THROUGH THE VINEYARDS IN SEARCH OF THE ARCHITECTURE OF NEW WINERIES

Hana Urbášková 116

KDYŽ CESTA PŘESTANE BÝT CESTOU WHEN THE WAY CEASES TO BE WAY

Jan Valehrach – Richard Svoboda – Miroslava Hruzíková 124

**ZANIKÁNÍ CEST V SOCIALISTICKÉ KRAJINĚ ČESKO-RAKOUSKÉHO POHRANIČÍ
A POTENCIÁL JEJICH OBNOVY THE EXTINCTION OF ROUTES IN THE SOCIALIST
LANDSCAPE OF THE CZECH-AUSTRIAN BORDER AREA AND THE POTENTIAL FOR
THEIR RESTORATION**

Jana Zavřelová 132

Sídla

**DEFORTIFIKACE BRNA A VZNIK OKRUŽNÍ TŘÍDY DEFORTIFICATION OF BRNO AND
THE CREATION OF THE RING BOULEVARD**

Adam Guzdek 142

**MODRO-ZELENÁ INFRASTRUKTURA V PRAŽSKÉ ADAPTACI NA ZMĚNU KLIMATU
BLUE-GREEN INFRASTRUCTURE IN PRAGUE'S ADAPTATION TO CLIMATE CHANGE**

Michaela Koucká 156

CESTA DO CENTRA MĚSTA THE WAY TO THE CITY CENTER

Martina Lehnertová – Matěj Kubina 164

**MORFOLOGICKÉ ANALÝZY SLEZSKÝCH MĚST OPAVY A KRNOVA A JEJICH POZICE
V EVROPSKÉM PROSTORU MORPHO ANALYSIS OF SILESIA TOWNS OPAVA AND
KRNOV AND THEIR POSITION IN THE EUROPEAN SPACE**

Petr Stanjura 176

Památky

**CESTY JAKO ZDROJ INSPIRACE PRO UROZENÉ STAVEBNÍKY OBDOBÍ
ROMANTISMU A JEJICH ARCHITEKTY A STAVITELE TRAVELS AS A SOURCE OF
INSPIRATION FOR THE NOBLE BUILDING OWNERS OF THE ERA OF ROMANTICISM
AND THEIR ARCHITECTS AND BUILDERS**

Filip Binder 188

CESTA KROVU V TRADIČNOM ĽUDOVOM TESÁRSTVE THE JOURNEY OF THE ROOF FRAME IN TRADITIONAL FOLK CARPENTRY	
Peter Brada	200
PREBIEHAJÚCA OBNOVA HRADU NAD VINNÝM A NÁVRH MOŽNEJ OBNOVY CURRENT RENOVATION OF THE CASTLE ABOVE VINNÉ AND A POSSIBLE RENOVATION PROPOSA	
Štefan Gorás	212
CESTY VODY – AKO HISTORICKÉ AKVADUKTY MENILI KRAJINU WATER PATHS – HOW HISTORICAL AQUEDUCTS CHANGED THE LANDSCAPE	
Lucia Nováková	220
CESTY PRŮMYSLOVÉHO DĚDICTVÍ NA PŘÍKLADU CHABAŘOVIC ROUTES OF INDUSTRIAL HERITAGE ON THE EXAMPLE OF CHABAŘOVICE	
Monika Stará	228
CESTA K OCEŇOVÁNÍ NEMOVITÝCH KULTURNÍCH PAMÁTEK THE WAY TO THE HERITAGE BUILDINGS VALUATION	
Petr Svoboda	238
ABSTRACTS	248
SUMMARY	256

PUTOVÁNÍ A VYSTUPOVÁNÍ NA HORU JAKO SYMBOL

PILGRIMAGE AND ASCENDING THE MOUNTAIN AS A SYMBOL

Kupka Jiří

prof. Ing. arch. ThLic. Jiří Kupka, Ph.D.

jiri.kupka@fsv.cvut.cz

Department of Urban Design, Town and Regional Planning
Faculty of Civil Engineering
Czech Technical University in Prague
Thákurova 7/2077, 166 29 Praha 6, Czech Republic

The author is an architect, urban planner, professionally and pedagogically engaged in the issues of historical cultural landscape, landscape character assessment, monument conservation and nature and landscape protection. He has participated in four NAKI grants dealing with cultural landscapes. He is head of the Department of Urban Design, Town and Regional Planning at the CTU in Prague. He also teaches at the Faculty of Environmental Sciences, Czech University of Life Sciences Prague.

Recenze | Review

prof. Ing. arch. Ing. Zuzana Pešková, Ph.D.
doc. Ing. arch. Ivan Vorel, CSc.

Klíčová slova: *Historická kulturní krajina; poutní krajina; komponovaná krajina; poutnictví; poutní cesty; pašijové cesty; svaté hory*

Abstrakt: *Putování je jevem doloženým u většiny náboženství. Starobylá poutní tradice je zdokumentována i na stránkách Starého Zákona (každoroční pouť do Jeruzaléma). Pouť se proto již od počátku stala i fenoménem křesťanství (pouť na místa spjatá s životem Ježíše Krista). Jde totiž o obecně lidský zjev a výmluvný symbol. V pouti nejde jen o cíl, ale i vlastní cestu. Nesnáze cesty (hlad, žízeň, nepřátelé) připomínají, že spásy se nedosáhne pasivitou, zkouška prohlubuje víru (putování Izraelitů na poušti). Církev sama sebe chápe jako putující ke spáse, která je dosud věcí budoucnosti (už a ještě ne). Poutě, zejména barokní, jsou spjaty i s architektonickými a uměleckými úpravami krajiny, komponovanými cestami a posvátnými horami, které pomáhaly poutníkům prožít co nehlouběji vlastní putování. Z dochovaných poutních cest lze uvést jako příklad Svatováclavskou cestu z Prahy do Staré Boleslavi, cestu od Lorety v Praze do Lorety v Hájku, cestu z Prahy či z Březnice na Svatou Horu nad Příbramí. Specifické jsou i křížové a pašijové cesty. Příkladem Kalvárie typu „mapa“, která je topografickou kopií křížové cesty v Jeruzalémě, je poutní areál v Římově či ve Starém Hrozňatově. Pouť může mít i podobu výstupu na horu. Výstup spojený s překonáváním potíží je výmluvným symbolem „vystupování do svatyně“ (vystupování do nebeského Jeruzaléma). Nejslavnějšími horami jsou Svaté hory (Sacri monti) Piemontu a Lombardie. Krásným příkladem Kalvárie typu „hora“ je Banskoštiavnická kalvárie. Příspěvek se následně podrobněji věnuje Starému Hrozňatovu, který byl analyzován v rámci projektu NAKI II i v rámci katedrového krajinářského workshopu v roce 2022.*

Úvod

V současné době lze v odborné veřejnosti sledovat trvalý zájem o téma historické kulturní krajiny, a to možná i vzhledem k jejímu akutnímu ohrožení (stupňující se tlak na výstavbu OZE, VRT, dálnic, suburbanizace, periferizace atd.).¹ Řada pracovišť dlouhodobě řeší četné výzkumné projekty spjaté s touto problematikou, což je od roku 2012 podporováno programem na podporu aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity (NAKI). Předpokladem a prvním krokem k jakékoli ochraně a péči je ovšem pojmenování hodnot, které jsou přítomny, jejich uznání a ocenění a zjištění, které jevy mají být předmětem péče a ochrany [1, s. 131]. V podmínkách ČR je výsledkem zmiňovaného úsilí řada obsáhlých a cenných prací. Pro docílení vyváženosti a všestrannosti v identifikaci a posuzování krajinných hodnot vznikla v rámci projektu NAKI II² metodika *Typologie historické kulturní krajiny ČR* [2]. Tato typologie je na rozdíl od předchozích, které převážně vycházejí z přírodní složky krajiny (geomorfologie, využití), zaměřená na určování typů krajiny v závislosti na kulturně historických hodnotách. Tím rozvíjí v dosud chybějícím detailu národní nástroje přispívající k naplňování *Úmluvy Rady Evropy o krajině*, ke které se ČR přihlásila a kterou implementovala do své legislativy.³ Cílem metodiky je vytvoření národní typologie historické kulturní krajiny na základě tří základních kategorií kulturní krajiny definovaných Výborem pro světové dědictví, tj. krajin komponovaných, organicky vyvinutých (reliktních a kontinuálních) a asociativních,⁴ které se užívají v teorii a praxi památkové péče již standardně [3, s. 48]. V rámci typu komponované krajiny byl vymezen i podtyp č. 5 *Krajina poutních míst*, což je krajina spojená s prožíváním náboženské víry, a to formou poutí a obřadů. Umělecké ztvárnění krajiny bylo v případě poutní krajiny zejména prostředkem dosažení duchovního prožitku [2, s. 45]. Příspěvek se zabývá poutní krajinou a poutnictvím nejen jako podnětem a příčinou vzniku tohoto typu komponované krajiny, ale jako kulturně-historickým a spirituálním fenoménem, jehož význam přesahuje pouze častokrát popisovaný a zpracovávaný fenomén barokního poutnictví a jeho krajinářského odrazu [4].

Cíl

Cílem příspěvku je v první řadě na základě literatury a dokumentů představit fenomén putování jakožto všeobecně lidskou potřebu a výmluvný symbol promlouvající i do současnosti. V druhé řadě pak, vycházející z výsledků analýz prováděných v rámci projektu NAKI II a v rámci krajinářského workshopu Katedry urbanismu a územního plánování FSV ČVUT, poukázat na méně známé poutní místo Starý Hrožňatov, jehož osud ve 20. století odráží osudy našeho pohraničí a jehož téměř „záračné“ znovuzrození je symbolem naděje do budoucnosti. Text navazuje na autorovu rigorózní práci obhájenou na KTF UK v roce 2010 a na další publikované práce.

Obrázek 1 – Čestická Kalvárie. Řada poutních míst představuje unikátní spojení architektury a působivého krajinného rámce. Taková místa nikdy nejsou místa, která si člověk vybírá, jen je odhaluje [28] (zdroj: autor, 2004)

Putování

Náboženská pouť, kterou rozumíme putování se zbožným úmyslem na památné a posvátné místo jako ke zvláštnímu zdroji milosti, je známá v mnoha náboženstvích od nejstarších dob. Již Řekové konali cesty k posvátným místům. Starý zákon dosvědčuje mnohokrát hodnotu putování na svatá místa. Bylo tradicí, že Izraelita šel na

pouť do města, kde se uchovávala archa úmluvy, nebo že navštívili svatyni v Betelu či svatyni v Šílu, jež byla svědkem vyslyšení modlitby Anny, Samuelovy matky. Také Ježíš putoval s Marií a Josefem do svatého města Jeruzaléma. Náboženské poutě jsou charakteristickým fenoménem i křesťanské zbožnosti již od nejstarších dob. Zvláštní místo v historii zaujímají tzv. husitské poutě na hory, které byly inspirovány eschatologickými předpověďmi [5, s. 122]. Člověk putující světem, mířící do nebeského Jeruzaléma, patří k tradičním obrazům křesťana. Pouť odpovídá situaci člověka, který rád popisuje svůj život jako cestu. Od narození až po smrt prožívá každý vlastní situaci putujícího člověka (*homo viator*). Již samo „vystupování“ do svatyně naplňuje nepopíratelná spiritualita, jistá askeze, předobraz „*vystupování do nebeského Jeruzaléma*“, útěk ze světa (*fuga mundi*), stesk po nebi spojený se steskem po „jiném“ lidském soužití [6, s. 1171].

Obrázek 2 – Podsrp u Strakoníc. Architektonicky upravený pramen či studánka patří k tradičním součástem poutních míst (zdroj: autor, 2010)

Putování prvních křesťanů směřovalo na posvátná místa spjatá s pozemským životem Ježíše Krista (Betlém, Nazaret, Jeruzalém), Panny Marie (Efez) a také k hrobům a ostatkům apoštolů či mučedníků (Řím, Santiago de Compostela, Bari, Tours) [7, s. 24][8, s. 24–27]. Ve středověku se pak kromě úcty k andělům (Mont-Saint-Michel), relikviím a zázračným hostiím silně rozšířil mariánský kult

a poutě k milostným obrazům a sochám. Na rozdíl od středověkých poutí byly v baroku upřednostňovány především kratší trasy, jež bylo možno pěšky zvládnout během jednoho dne, případně několika málo dnů. Již v raném a vrcholném středověku se u nás objevují lokální poutní místa (Kájov, Chlum sv. Máří nebo Sázava). V každém kraji se postupně ustalují poutnické trasy, opatřované doprovodnou architekturou [9, s. 113]. Nejstarší poutní trasy v českých zemích mohou pocházet z 12. a 13. století [10, s. 139]. Čeští poutníci putovali často i za hranice království (Mariazell, Pasov, Altötting či Neukirchen beim Heiligen Blut), bavorští a rakouští poutníci zase hojně přicházeli na poutní místa, kterými bylo protkáno celé pohraničí [11, s. 192]. Období 17. a 18. století přineslo rozkvět řady starších poutních míst i vznik mnoha dalších, někdy navazujících na starý předhusitský kult, ale také zcela nových lokalit. Z této doby u nás pochází nejvíce poutních kostelů a kaplí, u kterých nebylo neobvyklé, že u nich sídlil poustevník, který byl zároveň ochráncem takového místa.

Význam poutě vyjadřuje bula papeže sv. Jana Pavla II., kterou se vyhlašuje Velké jubileum roku 2000: „*Pouť byla vždy významnou chvílí v životě věřících a v různých dobách nabývala různých kulturních výrazů. Připomíná osobní putování věřícího po stopách Vykupitele: je cvičením účinné askeze, pokáním za lidské slabosti, stálou bdělostí nad vlastní křehkostí, vnitřní přípravou na obnovu srdce. Skrze bdění, půst a modlitbu poutník postupuje po cestě křesťanské dokonalosti a za pomoci Boží milosti se snaží dojít, k mužné zralosti, k onomu věku, kdy se na nás uskuteční Kristova plnost' (Ef 4, 13).*“ [12]

U nás platí za nejslavnější éru poutnictví doba barokní, spojená s rekatolizací, pro kterou vytvořily předpoklady politické události pobělohorského období. Naplněná se postupně dočkala usnesení Tridentského koncilu (1545–1563) o svátostech, pastoraci a o kultu Panny Marie, světců, jejich relikviích a obrazech (*De Invocatione, veneratione, Reliquiis Sanctorum, sacris imaginibus*). Dokonce se hovoří o rekonkvistě Čech jako duchovní obnově nové Svaté země porušené v předchozím období heretiky [11, s. 179][13, s. 15].

Obnovená úcta svatých, víra v účinnost jejich přímluvy, víra v očistec a zejména mariánská úcta se velmi projeví v lidovém kultu, ve výzdobě barokních sakrálních prostor a následně i v proměně české krajiny. Staletá tradice náboženského života lidu prostoupená barokní zbožností a vírou v zázračné propojení a vzájemné prostupování sakrálního a profánního, snaha po poznání Boha skrze tento svět (vzestupovat k Bohu po stupních věcí stvořených, *per scalas rerum creatarum*), projevující se v umělecké oblasti mimo jiné také bohatostí forem a duchovním obsahem plným napětí, zasahuje celou krajinu a výrazně ji sakralizuje [14, s. 90]. Poutní místa v exponovaných polohách odkazují na století „vzdvihování“ české krajiny k nebi. Silná dominanta prostupuje svou mocí okolí, „sbírá ho“ a vztahuje ho k sobě, rozvrhuje ho pod nebem [15, s. 254].

Zvýšená poptávka po poutních místech souvisí nejen s dobou rekatolizace (i jako reakce na protestantské obrazoborectví), neboť poutě bezesporu upevňují pocit sounáležitosti s církví, ale i s neklidnou dobou válek, hladu a morových epidemií (labyrint světa), kdy hrozná nejistota a očekávání nových a nových pohrom vyvolávaly v lidech potřebu zachytit se nějak pevněji Boží ruky. Tomu vycházely antropomorfní prvky barokního katolicismu vstříc [16, s. 138]. Přesvědčení, že v určitém přesně vymezeném prostoru se Boží přítomnost projevuje silněji než jinde, patří k podmiňujícím faktorům existence poutního místa, které je snad nejvlastnější podobou posvátna, místem setkání nebe se zemí [17, s. 5]. Poutě se začaly stávat důležitou součástí duchovního života každého katolického křesťana, rozmnožovaly zbožnost, neboť na posvátných místech se věřící lid cítil „blíže nebi“, čerpal útěchu, radost i sílu a příklad druhých poutníků povzbuzoval ke zbožnosti. Tyto poutě byly obvykle spojeny s promluvami kazatelů a s přijímáním svátostí [15, s. 155nn].

Barokní poutě byly milovány nejen pro svůj náboženský, duchovní, ale i sociální a kulturní ráz. Byly jakýmsi druhem zbožné turistiky, příležitostí, aby se poddaný lid podíval se zpěvem, za zvuků hudby

a s vlajícími prapory za obzor svého bydliště, zapomněl na své starosti a duševně pookřál. Venkovský člověk připoutaný k půdě měl tak jedinečnou možnost poznat jiné kraje, jiné lidi. Poutě na posvátná místa se konaly jako poutě prosebné i jako poutě kající, neboť obtíže na takové cestě spojené s mnoha oběťmi a sebezapíráním byly zároveň skutkem kajícím a pokáním [19, s. 9] [8, s. 56nn]. Program poutě tvořila řada ceremonií, pobožností a písní určených pro různé příležitosti při cestě i na poutním místě samém. V průvodu byly nošeny sochy, kříže a korouhve. Někdy se šlo i několik dnů pěšky a lidé přinášeli značné osobní oběti, například i tím, že v období nutných zemědělských prací, na nichž mnohdy záležela jejich existence, opouštěli na několik dnů své domovy.

Obrázek 3 – Římov. Kalvárie typu „mapa“ představuje topografickou kopii Jeruzaléma (zdroj: autor, 2013)

Osudy poutních míst se postupně významně propojovaly s životem okolních vsí, měst a městeček. Vedle prostého a jistě velmi důležitého poznávání přinášelo s sebou poutnictví také hospodářský rozkvět míst, která byla cílem poutí, vedlo k budování poutních stezek a špitálů i hostinců podél těchto cest [11, s. 193]. Při zájezdních hostincích vznikaly kaple ke zbožnému rozjímání poutníků. Existence poutí dala vzniknout nádherným alejím stromů, radiálně se sbíhajícím k poutnímu místu a chránícím poutníky před

nepřízní počasí. Barokní poutě se tedy nevepsaly do české krajiny jen vlastním poutním místem, ale řadou dalších doprovodných objektů a poutních cest, které křížovaly krajinu. Patří ke kulturnímu dědictví, k naší národní identitě a k významným hodnotám kulturní a historické charakteristiky krajiny. Poutní místo náleží k nejtypičtějším projevům úkazu, kterému se tradičně říká *genius loci*, zvláštní kouzlo a osobitost místa [17, s. 5].

Obrázek 4 – Malá Svatá Hora. Zastávka poutníků na poutní cestě z Prahy na Svatou Horu (zdroj: autor, 2010)

Zázračná energie poutních míst vždy vyvolávala kontroverze, byla terčem kritiky ze strany reformačních i osvěcenských intelektuálů. Odlišné vnímání zázraků v době barokní, barokní „mentalita citlivosti vůči zázraku“ je těžko pochopitelné prizmatem intelektuální, racionální, moderní doby [19, s. 71]. Kritické hlasy vůči poutím se objevují již v období pozdní antiky, vrcholí pak v období reformace. S odvoláním na Písmo odmítali reformátoři uctívání svatých a zapovídali poutě v oblastech, které se k reformaci připojily. V konfesně nejednotných oblastech proto nabývaly poutě povahy jakéhosi vyznání víry (přihlášení se ke své konfesi) [8, s. 37]. Ale nejen protestantský ikonoklasmus, ale také „moderní“ katolictví myslitelé se od doby osvěcenství k putování na posvátná místa

a k účtě prokazované „milostným“ obrazům a sochám stavěli a leckdy stávi kriticky či rezervovaně. Podle kritiků není kult obrazů apoštolským dědictvím a prvním křesťanům nebylo nic tak odporného jako modloslužba v jakékoli podobě [20, s. 25].

Soudobé dokumenty církve se k vystavování obrazů a dalších uměleckých předmětů staví poměrně racionálně, tlumí extrémní postoje na obou stranách. Jak však zdůrazňuje II. vatikánský koncil, je třeba zachovat míru v počtu a vhodné uspořádání, aby nezbuzovaly v lidu nemilý údiv nebo nevedly k nezdravé zbožnosti [21]. Na oba extrémy upozorňuje už Pius XII., který na jedné straně odmítá snahy odstraňovat pod záminkou návratu k prvotním dobám z kostelů posvátné obrazy, na druhé straně však kárá vystavování a uctívání mnoha soch, obrazů a ostatků, jež vydává náboženství v posměch a zmenšuje vážnost bohohpocety [22]. Zatímco v prvních letech po koncilu převládala při vybavování kostelů obrazy velká zdrženlivost, někdy spojená i s určitým ikonoklasmem působícím nenahraditelné ztráty kulturních hodnot, lze během posledních let pozorovat jistou renesanci obrazů. Uctívání svatých obrazů tedy náleží k přirozenosti katolické zbožnosti, o čemž svědčí veliké umělecké bohatství v kostelech a na poutních místech, na jehož vytvoření měla často podíl lidová zbožnost [23]. Úcta prokazovaná obrazu totiž patří tomu, koho obraz představuje [24]. Kultovní úkony se neobracejí k obrazům jako takovým, nýbrž ke zpodobení vtěleného Slova [25]. Čest vzdávaná obrazům je „zbožná úcta“ a nikoli klanění, které přísluší jen Bohu [26]. Církev tak nadále podporuje zvyk umísťovat v kostelech svaté obrazy věřícím k uctívání.

Výstup na horu

Ještě výmluvnějším symbolem duchovního putování je výstup na horu, což reflektuje i nejslavnější spirituální dílo mystika sv. Jana od Kříže *Výstup na Horu Karmel*. I v rámci poutních míst se vyprofilovala tzv. Kalvárie typu „hora“, jejíž příkladem může být Banskotiavnická kalvárie na Slovensku.

Obrázek 5 – Banskštiavnická Kalvárie (zdroj: autor, 2014)

V tradičních společenstvích jsou kosmické úrovně – podsvětí, země a nebe – propojeny. Spojení je vyjadřováno obrazem *axis mundi*, která spojuje a zároveň podpírá nebe i zemi. Okolo této osy se rozkládá svět, osa se nachází „uprostřed“, na „pupku země“, je středem světa. Posvátné místo tvoří zlom v homogenním prostoru, tento zlom je symbolizován otvorem, kterým lze přecházet z jedné oblasti do druhé. Jedním z četných obrazů je kosmická hora, která vyjadřuje spojení mezi nebem a zemí. Hora náleží „zemi“, ale zvedá se k nebi. Je „vysoká“, blízka nebi, je místem setkání obou elementů. Proto byly hory považovány za „centra“ jimiž prochází *axis mundi*

[27, s. 28nn, s. 45n], místa uvnitř všeobslhlé krajiny, v nichž se vyjevuje struktura bytí, jež slouží jako objekty orientace a identifikace člověka. Taková místa nikdy nejsou místy, která si člověk vybírá, jen je odhaluje. Posvátné místo se člověku tím či oním způsobem samo zjevuje. Hory se tak stávají jedním z archetypů kultovního místa. Podobně mohou být pro svou nepomíjivost chápány skály a kameny, voda jako zúrodňující element a symbol života, ale i rostliny. Nebe a země se sjednocují ve stromu, jenž se zvedá ze země, ale nejen v prostorovém smyslu, ale i protože roste, je „živý“ a každým rokem znovu opakuje proces stvoření. Pro

lokalizaci kulturních staveb byly zásadní zvláštní či výrazné geomorfologické útvary, nejčastěji vyvýšeniny, pahorky a hory (Říp), ale i rokliny, propasti či jeskyně (Svatý Jan pod Skalou). Jindy bývala určující vegetační složka, strom, háj, les, v jiných případech vodní útvary, prameny, jezera, řeky a podobně. To platí z velké části i pro umístování křesťanských chrámů, ačkoli u nich je primární nový, duchovní pojem chrámu [28, s. 23nn].

Vystupování na hory, nejen z náboženských, ale i jiných, ovšem nikoli utilitárních, důvodů je doloženo již od antiky. Římský spisovatel a historik Titus Livius [29] popisuje příběh makedonského krále Filippa V., který během svých válečných tažení *dostal chuť vystoupat na vrcholek hory Haemus, protože věřil obecně rozšířenému mínění, že je možno odtud vidět Pontické a zároveň Adriatické moře i řeku Dunaj i Alpy. Myslel, že pohled na ty kraje bude pro něho významným podnětem pro plánování války s Římany* (XL, 21). Po třídní strastiplné cestě dorazil na vrchol. Po sestupu pak nic z obecně rozšířeného mínění nepopřel, *ale spíše z obavy, aby ten zbytečný pochod nevyvolal ještě větší posměch* (XL, 22). Právě tento příběh si pročetl, jak o tom sám referuje v dopise Dionysiovi di Borgo San Sepolcro [30, s. 19nn], o mnoho století později Francesco Petrarca (1304-1374), který se jím inspirovan rozhodl vystoupat 26. dubna 1336 na nejvyšší horu v Provinci Mons Ventosus (Mont Ventoux) blízko Avignonu, a to *veden toliko přáním uvidět neobyčejnou výšku toho místa. Mnoho let jsem na tuto cestu pomýšlel – píše Petrarca – vždyť jsem, jak víš, žil v této krajině od dětství. Ta hora zdaleka odevšad patrná je tu téměř stále na očích*. Ačkoli básník nebyl patrně veden estetickým zalíbením a sympatiemi k horám, jedná se o bezesporu výjimečný čin. Na vrcholu se pak zaobíral především filozoficko-náboženskými myšlenkami [31], přesto přiznává, že zde nejdříve zůstal stát jako strnulý, uchvácen nezvyklým váním vzduchu a nespoutaným pohledem [30, s. 19nn][32]. Na samém vrcholu poté otevřel Augustinova *Confessiones* a jeho zrak padl na slova: *A lidé podnikají cesty, aby se mohli diviti horským velikánům, obrovským vlnám mořským, mohutnému toku řek, širému oceánu a pohybům hvězd – sebe však zanedbávají* (VIII) [33]. Zahanben

pošetilostí a marnotratností celého podniku, který náhle vnímal jako projev jalové zvědavosti a touhy po zbytečném poznání, se pak vrátil dolů a hned se pustil do psaní listu.

Maria Loreto

Starý Hrozňatov (dříve Kynšperk) s areálem Maria Loreto leží téměř na hranicích, asi 4 km jižně od Chebu, jehož je administrativní součástí. Ačkoli je poutní krajina zahrnuta do přírodního parku Český les, nebyla ušetřena architektonicky nekvalitní výstavby rodinných domů v blízkosti pašijové cesty; centrální část areálu požívá památkové ochrany.

Působení poutního areálu Maria Loreto v krajině je díky poloze a hmotové gradaci stavebního celku na vrchlíku téměř holého vrchu mimořádné. Ikonické pohledy na poutní areál se otevírají i z německé strany, kde je vytvořeno též výhledové místo. Působivý krajinný kontext dosvědčuje, jak barokní umělci chápali krajinu v jejím duchovním významu jako součást posvátného děje (sakralizace krajiny), důmyslně ji zapojili do náboženského dramatu a využili její různorodosti ve střídání dojmů tak, jak to jezuité činili s nevidanou nádherou v divadelních hrách – mezi kterými nechyběly hry pašijové – plných zbožné poezie, s nimiž hned po svém příchodu do Prahy sklízeli nebývalý úspěch.

Spiritus agens pro Maria Loreto byl provinciál chebské koleje Jan Jiří Dassemann, který navštívil v roce 1660 při zpáteční cestě z Brna rezidenci českokrumlovských jezuitů v Římově a rozhodl se realizovat analogii římovského pašijového okruhu ve zvlněné krajině okolo Starého Hrozňatova, v luteránském kraji, jemuž dosud dominoval jen středověký hrad [9, s. 109]. Areál je teologickou výpovědí vepsanou do kamene a do krajiny (*Doxologie in Stein*), která akcentuje tři zásadní momenty dějin spásy. Loretánská kaple uprostřed ambitů doplněná mariánským cyklem nástěnných maleb odkazuje na přípravu spásy zosobněnou Pannou Marií, Matkou Ježíšovou a Matkou Církve, jež v Nazaretu přijala archandělovo zvěstování, že počne a porodí Syna Božího. Druhý moment je

Obrázek 6 – Maria Loreto – obnovený kostel (zdroj: autor, 2022)

zhmotněný v zastaveních pašijové cesty nacházejících se ve volné krajině – ve vsi, v polích, v lese i v údolí – přenášejících sem ze Svaté země mystérium utrpení Ježíše Krista [34, s. 290]. Mezi pašijovými cestami v Čechách jde spolu s jihočeským Římovem o naprosté unikáty: topografické „kopie“ jeruzalémského originálu, kde na jedné straně je Olivetská (též Olivová) hora, potok Cedron a na druhé Kalvárie (Golgota) s Božím hrobem [35]. Poutník rozjímá nad odčiněním lidských hříchů, které Kristus svým utrpením podstoupil a tím dal člověku naději na spásu, která se uskutečňuje v církvi vytvořené sesláním Ducha svatého, což je třetí moment, akcentovaný kostelem sv. Ducha [34, s. 290][36, s. 3][37, s. 95].

V barokním období se běžně posvátnost věhlasných poutních míst šířila dokonalými či rustikálními kopiemi milostných obrazů, soch a celých staveb, pro které dokonce bývala vybírána krajina s podobnou konfigurací terénu, v níž „originál“ stál. To mělo akcentovat jejich autenticitu, kterou často dosvědčovala i legenda o cestě zakladatele nebo jím pověřené osoby do svatých míst ke zjištění správných rozměrů [38, s. 112].

Obrázek 7 – Maria Loreto – jedna z kaplí pašijové cesty (zdroj: autor, 2022)

V některých případech hrála pro postavení poutního kostela podobnost krajiny rozhodující roli [39, s. 44]. Důležité bylo i napodobení vzdáleností a co nejpřesnějších rozestupů mezi jednotlivými zastaveními (devocionální kopie), aby měli poutníci možnost absolvovat Ježíšovu cestu, jako kdyby kráčeli s ním (*imitatio Christi*) [40, s. 20]. Jan Jiří Dassemann v případě Maria Loreto získal dle zakladatelské legendy od svého přítele v Římě přesné plány křížové cesty v Jeruzalémě. Od raného středověku byly popisy, rozměry a vzdálenosti jednotlivých zastavení pašijové (křížové) cesty známy z literatury, přičemž zejména od 16. století neutuchá zájem o podrobné popisy míst spjatých s Kristovým životem. Ještě

v 18. století se v knihách o křížové cestě objevují počty kroků od Pilátova domu jakožto místa východiska křížové cesty. Sice pro starší Římov se nedochoval písemný doklad takového zdroje, zápis ze Starého Hrozňatova, který byl Římovem přímo inspirován, se již hlásí ke knize delftského kněze Christiana van Adrichema (1533–1585) *Theatrum Terrae Sanctae et Biblicarum Historiarum*, v Čechách dobře známé a dokonce vydané Danielem Adamem z Veleslavína v češtině (1592) [41].

V případě Starého Hrozňatova měla cesta 29 zastavení ve 23 objektech a stejně jako v Římově začínala Kaplí loučení [34, s. 370nn]. Většinou jde o velké výklenkové kaple otevřené k jihu o výšce pět metrů, plastiky v nich umístěné chránil dřevěný latkový plot. Cesta začínala čtyři kilometry jihovýchodně od Chebu, 350 metrů za vsí Podhrad, dnes zatopenou Jesenickou přehradou. Pokračovala po silnici kolem (zaniklého) Červeného mlýna směrem k jihovýchodu na Kozly, kde se ostře stočila k západu k zastavením II a III–IV a dále po hraně lesního srázu (Olivová hora), načež prudce klesla k jihu kolem zastavení V na hráz rybníka Březáku v těsné blízkosti řeky Odry. Pokračování nivou Mohelenského potoka bylo příhodné pro zastavení VI, kdy Ježíše vlečou potokem Cedron. Odtud trasa opět stoupá na levobřežní terasu nad hluboce zaříznutou část údolí, na níž pak od zastavení VII pokračují další v hustém sledu. Jde o nejpůsobivější část cesty, nabízející pohledy jak na ves v údolí, tak na dominantu hradu i vzdálené loretu. Jihozápadně od hradu následuje prudký sestup úvozovou cestou do údolí, průchod vsí a Jeruzalémskou branou a opět stoupání do blízkosti loretu, kde je největší koncentrace zastavení. Jihovýchodně od loretu pak cesta končí sestupem ke kapli Božího hrobu. Celková délka původní trasy činí necelých šest kilometrů. Cesta z Chebu včetně modliteb u jednotlivých zastavení trvala kolem dvou a půl hodiny. Poutníci sem ovšem směřovali i z Bavorska a Saska. Jednotlivá zastavení doplňovaly dřevěné a kamenné sochy v životní velikosti, umístované buď do interiéru kaplí, nebo do okolní krajiny. V kaplích se ještě na začátku 20. století nacházelo celkem 127 převážně dřevěných zlacených soch s nápisovými deskami

znázorňujících biblický příběh [42, s. 113n]. Před kaplí Božího hrobu byla založena zahrada, do níž byly zasazeny sochy představující výjev *Noli me tangere* (Nedotýkej se mě), a také do nejbližšího okolí byly umístěny další kamenné polychromované sochy.

Areál Maria Loreto, nacházející se v blízkosti státních hranic, značně utrpěl v průběhu minulého století. Již při náletu na Cheb v roce 1944 byla silně poškozena kaple III–IV. Po odsunu německého obyvatelstva v letech 1945–1946 zcela skončil život poutního místa v roce 1951, kdy se zde sloužila poslední mše svatá. Pak bylo celé území uzavřeno jako součást hraničního pásma. V roce 1952 vyhořela zvonice loretu a byla zbořena vedle stojící budova školy (postavená v roce 1668, v roce 1833 nahrazená větší). Následovala dlouhodobá devastace spojená s rozkradením mobiliáře. Z loretu se stala zřícenina, mnoho kaplí pašijové cesty bylo zbořeno, ostatní ponechány svému osudu. Z 23 kaplí jich 12 zaniklo. V roce 1985 se dokonce začalo jednat o upuštění od památkové ochrany loretu, k čemuž nakonec naštěstí nedošlo [42, s. 109]. Prostor prvního zastavení u zaniklého Podhradu byl navíc zaplaven Jesenickou přehradou.

Obrázek 8 – Maria Loreto (zdroj: autor, 2022)

V roce 1992 byl v blízkém Waldsassenu založen Spolek na obnovu poutního místa Maria Loreto, která měla být jako výraz usmíření společným dílem Čechů a Němců. V roce 1994 byl založen Spolek Maria Loreto také v Chebu. Do roku 1994 se podařilo obnovit kapli Panny Marie a do roku 1996 kostel sv. Ducha. Do roku 2010 byly dokončeny ambity a opravy kaplí v blízkosti lorety včetně kaple Ukřižování a Božího hrobu. Zničený hřbitov u lorety byl přeměněn na meditační zahradu, v níž byly umístěny sochy ze zahrady kolem Božího hrobu. Přestože některé zdevastované kaple na opravu teprve čekají a jiné už opravit nebude možné, lze záchranu areálu Maria Loreto, jehož zánik se zdál neodvratným, považovat za svého druhu zázrak, který bude tvořit nedílnou součást asociativní složky krajiny [44, s. 142].

Závěr

Motiv cesty a putování se nevyčerpává pouze poutními cestami, naopak se s ním setkáváme často, v sakrální architektuře i urbanismu. Samo umístování chrámů vycházelo z pojetí Boha jako Cesty, Pravdy a Života (srv. Jan 14, 6) „Cesta“ je prostorově zhmotněná postavením chrámu v pohledově exponované poloze, většinou na vyvýšeném místě. Chrám se stal orientačním bodem nejen pozemské cesty, ale i cesty duchovní. Volba míst určených náboženskému kultu se vždy zakládala na jejich zvláštním působení (genius loci), které vyvolávalo v člověku pocit náboženského zážitku, zážitku transcendentna. Z toho je zřejmé, že volba místa je stejně důležitá jako volba architektonické formy.

Putování tedy není jen historický fenomén spjatý v našem prostředí s barokem, ale antropologická skutečnost s velkým symbolickým nábojem, který promlouvá v každé době a situaci.

Příspěvek vznikl v rámci programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2023 až 2027 (NAKI III) DH23P03OVV006 Historická kulturní krajina v ohrožení a její vize v kontextu soudobých proměn, financovaného Ministerstvem kultury ČR.

Použité zdroje:

- [1] VOREL, Ivan. Přírodní, kulturní, estetické hodnoty a struktura osídlení – konflikt nebo harmonie. In: *Téma pro 21. století*. Praha: MŽP, 2000, s. 126-133. ISBN 80-7212-134-0.
- [2] EHRLICH, Marek et al. *Typologie historické kulturní krajiny ČR*. České Budějovice: NPÚ, 2020. ISBN 978-80-85033-95-3.
- [3] KUPKA, Jiří. Typologie historické kulturní krajiny jako podklad pro památkovou péči a regionální rozvoj. *Regionální rozvoj mezi teorií a praxí*. 2022, 11(3), 47-60. ISSN 1805-3246.
- [4] ŠIMŮNEK, Robert et al. *Krajiny barokních Čech*. Praha: NLN, 2022. Česká historie. vol. 39. ISBN 978-80-7422-860-5.
- [5] ROYT, Jan. Bohuslav Balbín a barokní pouť, In: POKORNÁ, Zuzana, SVATOŠ, Martin (eds.), *Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách*. Praha, 1992, s. 122–126.
- [6] De FIORES, Stefano, GOFFI, Tullio, *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1999. ISBN 80-7192-338-9.
- [7] DOLEŽALOVÁ, Eva: *Homo viator aneb zbožné putování*, Akademický bulletin 2006, č. 7–8, s. 24–27.
- [8] OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-510-0.
- [9] HOLUBOVÁ, Markéta. Jezuité a významná mariánská poutní místa v českých zemích, In: MIHOLA, Jiří (ed.), *Na cestě do nebeského Jeruzaléma*. Brno: 2010. ISBN 978-80-7028-359-2.
- [10] DVORÁK, Jiří. Dvě pražské pozdně středověké cesty. In: *Historická geografie*, sv. 11 (1973), s. 139-161.
- [11] ROYT, Jan. Lidová zbožnost v 17. a 18. století a její obraz ve výtvarném umění, In: HLEDÍKOVÁ, Zdeňka et al., POLC, Jaroslav V. (eds.), *Pražské arcibiskupství 1344–1994*. Praha: Zvon 1994. s. 179-196. ISBN 80-7113-091-5.
- [12] JAN PAVEL II. *Incarnationis mysterium*, 29. XI. 1998, AAS 91 (1999), 129–143, český překlad Praha 1999.
- [13] ROYT, Jan. Víra, zbožnost a církev. Barokní Pietas, In: VLNAS, Vít (ed.). *Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století*. Praha: pro NG nakl. Paseka 2001, s. 15–21. ISBN 80-7035-254-X.
- [14] KALISTA, Zdeněk. *Česká barokní pouť. K religiozitě českého lidu v době barokní*. Žďár nad Sázavou: Cisterciána Sarensis, 2001. ISBN 80-238-6883-7.
- [15] HORYNA, Mojmír. Baroko v české krajině a historické paměti, In: VLNAS, Vít (ed.). *Sláva barokní Čechie. Umění, kultura a společnost 17. a 18. století*. Praha: pro NG nakl. Paseka 2001, s. 249–255. ISBN 80-7035-254-X.
- [16] KADLEC, Jaroslav, Rekatolizace v Čechách, In: HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, POLC, Jaroslav V. (eds.), *Pražské arcibiskupství 1344–1994*. Praha: Zvon 1994. s. 129-149. ISBN 80-7113-091-5.
- [17] MALURA, Jan, KOSEK, Pavel. *Hora Olivetská*. Brno – Ostrava: Host – Ostravská univerzita, 2001, ISBN 80-7294-034-1.
- [18] MALÝ, Tomáš. *Obraz a rituál. Římské korunovace divotvorných Madon a koncept barokní kultury*. Praha: NLN, 2019. ISBN 978-80-7422-691-5.
- [19] MALURA, Jan, IVÁNEK, Jakub. *Horo krásná, spanilá!* Brno: Host, 2019. ISBN 978-80-7577-826-0.
- [20] BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Malá katolická liturgika*. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-709-X.
- [21] II. Vatikánský koncil, konstituce o liturgii *Sacrosanctum concilium* (SC) 125, 4. XII. 1963, AAS 56 (1964), 97–144, český překlad Praha 1995.
- [22] PIUS XII, encyklika o posvátné liturgii *Mediator dei* 187, 20.XI.1947, AAS 39 (1947), 521–600, český překlad 1948.
- [23] Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii* 18, 17. XII. 2001, Città del Vaticano 2002.
- [24] SV. BASIL Z CESAREJE, *Liber de Spiritu Sancto* 18, 45: PG 32, 149 C (citováno dle KKC 2132).
- [25] SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa theologiae*, II-II, 81, 3, ad 3 (citováno dle KKC 2132).
- [26] II. NICEJSKÝ KONCIL (Denzinger – Schönmetzger 601); TRIDENTSKÝ KONCIL (Denzinger – Schönmetzger 1821–1825) – dostupné na catho.org; II. Vatikánský koncil: SC 126, LG 67 (citováno dle KKC 2132).

- [27] ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. Praha: OIKOYMENH, 2006. ISBN 978-80-7298-614-9.
- [28] NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci. Krajina, místo, architektura*. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-303-5.
- [29] LIVIUS, Titus. *Dějiny VI*. Praha: Svoboda, 1976.
- [30] PETRARCA, Francesco, POKORNÝ, Jaroslav (ed.). *Listy velkým i malým tohoto světa*. Praha: Odeon, 1974.
- [31] STIBRAL, Karel. *Proč je příroda krásná?* Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-008-7.
- [32] PETRARCA, Francesco. *Výstup na Mont Ventoux*. Překlad Jan Janoušek. Praha: Vyšehrad, 2014. ISBN 978-80-7429-363-4.
- [33] AUGUSTINUS. *Svatého Otce a učitele církve Aurelia Augustina Vyznání*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1926.
- [34] BUBEN, Milan M., *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III/4. Řeholní klerikové (jezuité)*. Praha: Libri, 2012. ISBN 80-7277-085-3.
- [35] ŠÁMAL, Jindřich. *Římov*. Poklady umění v Čechách a na Moravě; svazek XLIX. Praha: Umělecká beseda 1942.
- [36] ROYT, Jan, HYHLÍK, Vladimír. *Římov. Poutní areál s loretou a kalvárií*. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad, 1995. ISBN 80-901836-6-2.
- [37] DIBELKOVÁ, Irena. *Poutní místa v Čechách*. Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-844-X.
- [38] ROYT, Jan. Proč stojí poutní místa tam, kde stojí? In: HELLER, Jan. *O posvátnu*. Praha: Křesťanská akademie, 1993, s. 109–113. ISBN 80-85795-01-9.
- [39] ROYT, Jan. Posvátná krajina Čech. In: *Tvář naší země – krajina domova. Umělecká reflexe krajiny*. Lomnice nad Popelkou 2001. s. 41–45. ISBN 80-86512-05-3.
- [40] ČIČO, Martin. Sakrálna krajina, jej znaky a súčasti, In: VOŠKOVÁ, Katarína et al. (eds.). *Sakrálné pamiatky v krajine*. Bratislava: STU, 2014, s. 14–24. ISBN 978-80-227-4308-2.
- [41] ADRICHEM, Christian van, *Wypásánj Města Geruzaléma y Předměstj geho...* Praha: ADAM Z VELESLAVÍNA, Daniel, 1592.
- [42] BAŠTA, Jiří. *Loretápnské poutní místo ve Starém Hrozňatově u Chebu*, *Minulostí Západočeského kraje* 35, 2000, Plzeň: Krajské nakladatelství. s. 93–116. ISBN 80-86067-49-1.
- [43] RYŠAVÝ, Vratislav. *Loreta ve Starém Hrozňatově u Chebu*. *ZPP* 56, 1996, č. 3, s. 86–93. ISSN 1210-5538.
- [44] KUČA, Karel et al. *Historické kulturní krajiny České republiky*. Průhonice: VÚKOZ, 2020. ISBN 978-80-87674-32-1.

Poznámky:

- ¹ Téma řeší např. projekt programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity NAKI III DH23P030VV006 Historická kulturní krajina v ohrožení a její vize v kontextu soudobých proměn (2023-2027), on-line: <https://www.ovhikk-naki.cz/>
- ² Projekt programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity NAKI II DG16P02M034 Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny ČR (2016-2020), on-line: <https://www.hikk-naki.cz/clanky/publikace-a-vystupy/>
- ³ Původní Úmluva pod názvem „Evropská úmluva o krajině“ byla přijata v roce 2000, v ČR vstoupila v platnost v roce 2004. Byla vyhlášena Sdělením MZV o sjednání Evropské úmluvy o krajině č. 13/2005 Sb. m. s. Opravené znění českého překladu vyšlo jako Sdělení MZV pod č. 12/2017 Sb. m. s. V roce 2016 byl přijat Protokol, kterým se mění název Úmluvy na „Úmluva Rady

Evropy o krajině“. Tato změna v ČR vyšla jako Sdělení MZV o přijetí Protokolu, jímž se mění Evropská úmluva o krajině, pod č. 27/2021 Sb. m. s.

- ⁴ Členění kulturních krajin dle Výboru pro světové dědictví se užívá v teorii a praxi památkové péče již standardně. Vročení původního dokumentu s definovanými kategoriemi kulturní krajiny bývá v různých publikacích různé, podle použitého zdroje, neboť je obsaženo v řadě oficiálních dokumentů Výboru pro světové dědictví (např. *Metodika identifikace komponovaných krajin* uvádí, že komponované krajiny byly poprvé oficiálně charakterizovány Výborem pro světové dědictví v roce 2008). Poprvé se však v úplnosti objevuje již ve zprávě ze setkání expertní skupiny pro kulturní krajinu v La Petite Pierre (Francie) 24.–26. října 1992, jehož cílem bylo prostudovat nezbytná kritéria pro zařazení kulturních krajin do světového dědictví, což se stalo na 16. zasedání Výboru 7.–14. prosince 1992 v Santa Fé (USA).

Sborník 2. ročníku mezinárodní konference Krajina Sídla Památky

17. dubna 2024

Editor: Adam Guzdek (ORCID ID 0000-0003-1503-1566)

Autoři textů: Filip Binder, Peter Brada, Radek Bryol, Katarína Falathová, Jiří Gerö, Štefan Gorás, Adam Guzdek, Miroslava Hruzíková, Jakub Kotrla, Michaela Koucká, Matěj Kubina, Jiří Kupka, Martina Lehnertová, Rostislav Niederle, Lucia Nováková, Michal Preusz, Jiří Riezner, Hana Řehulková, Petr Stanjura, Monika Stará, Tereza Steklá, Petr Svoboda, Richard Svoboda, Peter Šimko, Hana Urbášková, Jan Valehrach, Jana Zavřelová – **zveřejněné texty neprošly jazykovou a ani jinou korekturou**

Grafická úprava: Adam Guzdek

Použité fotografie: Štefan Gorás (2024), Petr Novák (2023), Peter Šimko (2015)

Vydalo Vysoké učení technické v Brně
Fakulta stavební, Ústav architektury, Ateliér obnovy památek a Ateliér urbanismu

Brno 2024

ISBN 978-80-214-6263-2 (PDF online)

**PROSTOR
PRO
ŽIVOT**

www.krajinasidlapamatky.cz

ISBN 978-80-214-6263-2 (PDF online)